

PEDAGOGICKÝ VÝZKUM, EXPERTI A POLITIKA – PŘÍPADOVÁ STUDIE IMPLEMENTACE TZV. INKLUZÍVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

PEDAGOGICAL RESEARCH, EXPERTS AND POLICY – A CASE STUDY OF THE IMPLEMENTATION SO-CALLED INCLUSIVE EDUCATION

Stanislav Štech¹

¹ Katedra psychologie, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Vliv poznatků pedagogického výzkumu na politické rozhodnutí je vždy zprostředkovaný a působí, pokud ho jednoznačně legitimizuje. Legitimita rozhodnutí je dána silnými „kognitivními základy“, tj. přesvědčivostí poznatků, které jsou politiky uznávány, pokud jsou v souladu se sdílenou referenční hodnotou společnosti. Na příkladu zavádění inkluzivního vzdělávání v ČR je identifikováno slabé propojení klíčového konceptu modifikovatelnosti s referenční ideou rovnosti šancí.

Klíčová slova: inkluzivní vzdělávání; kognitivní změnitelnost; vzdělávací politika; experti; legitimizace

1 ÚVOD

Akceptace vzdělávací politiky, její změny nebo reformy není podmíněna prostou aplikací vědeckých poznatků politiky. Jde o složitý proces mediací mezi výzkumníky, experty, uživateli a politiky. Jen analýzy konkrétních politik mohou ukázat na citlivá místa reform.

2 TEORIE

Prvním východiskem je sociologie veřejných politik, podle které poznatky tvoří kognitivní jádro změny či reformy a měly by zpochybnit funkčnost dosažité praxe (Štech, 2019). Jen nové poznatky však k legitimizaci politického rozhodnutí (změny, reformy) nestačí. Důležité je, zda je navrhovaná změna v souladu se společensky široce akceptovanou referenční hodnotou (může jí být modernita, excelence, nebo např. rovnost šancí). Dalším teoretickým východiskem jsou pak sociokulturní teorie tzv. modifikovatelnosti (např. Vygotský, 2017; Kozulin, 2014; Tzuriel, 2015) tvořící poznatkové jádro reformy. Třetím východiskem je teorie (pedagogické) změny (Ajzen & Cote, 2008).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Případová studie opírající se o tzv. desk research, obsahovou analýzu médií a Insider zkušenosti přímého aktéra případu. Desk research vychází ze sekundární analýzy projektů pilotně ověřujících v letech 2007–2015 podmínky vzdělávání žáků se znevýhodněním v běžných školách (VIP, SIM, CPIV, SPIV a RAMPS). Analýza klíčových médií (tisk, Tv) vychází především z metod korpusové lingvistiky. Osobní zkušenost insidera postupně v roli výzkumníka, experta i politika umožňuje konfrontovat „zcizovací“ metodou rozdílnou podobu „života poznatků“, na nichž je založena navrhovaná změna.

4 VÝSLEDKY

Prameny ukazují, že nastolení tzv. inkluzivní agendy bylo zatíženo představou o tématu, které je naší vzdělávací kultuře „cizí“ (doporučení ze zahraničí). Nastolena byla silná referenční idea rovnosti šancí a solidarity. Ve fázi implementace podpory společného vzdělávání zcela absentovaly psychologické

a pedagogické argumenty dokládající možnosti dynamické diagnostiky, kognitivní modifikovatelnosti a funkčnosti konkrétních opor pro zlepšení znevýhodněných žáků. Mlčení výzkumníků jednak uvolnilo pole tzv. (mediálním) expertům, jednak znemožnilo skutečnou debatu a střet s argumenty neměnnosti předpokladů (argument Gaussovou křivkou). V důsledku se veřejnosti jevilo politické rozhodnutí jako nelegitimní a ideologické, protože poznatkové jádro nebylo propojeno s referenční ideou.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Pokud jde o prohlubování inkluzivnosti školního vzdělávání, musí výzkum i politici jasně doložit psychologickými a pedagogickými argumenty nefunkčnost segregovaného vzdělávání (Štech, 2021). Referenční hodnota rovnosti šancí a solidarity nemůže být diskreditována současnou podporou raně selektivního školství orientovaného na homogenní žakovskou populaci. Obecnější platnost má zřejmě zjištění, že nelze pracovat jen s tradičně organizovanými aktéry, ale také s difúzní virtuální komunitou sociálních sítí. Ta je při absenci hlasů výzkumníků významným mediátorem poznatků praxe a „zdravého rozumu“, podle něž se politici řídí.

6 LITERATURA

- Ajzen, I., & Cote, N. G. (2008). Attitudes and the Prediction of Behavior. In W. D. Crano, & R. Prislin (Eds.), *Attitudes and Attitude Change* (pp. 289–311). Psychology Press.
- Kozulin, A. (2014). *Dynamic Assessment and Cognitive Intervention*. In Lani, F. (Ed.), *The SAGE Handbook of Special Education* (pp. 553–573). SAGE.
- Štech, S. (2019). *Analýza společného vzdělávání v zrcadle dat*. Dostupné z <http://stanislavstech.cz/?p=204>
- Štech, S. (2021). Výzkum, experti a politici – podivuhodný život ideje inkluzivního vzdělávání v ČR. *Pedagogika*, 71, 3, 403–420.
- Tzuriel, D. (2015). Dynamická diagnostika učebního potenciálu: teoretické a výzkumné pohledy. *Psychologie pro praxi*. Karolinum, 50(1–2), 9–35.
- Vygotskij, L. S. (2017). *Psychologie myšlení a řeči*. Portál.

PODĚKOVÁNÍ

Studie byly vytvořeny za finanční podpory programu institucionálního financování Univerzity Karlovy Cooperatio.